

# Makroekonomie

2., aktualizované vydání



- Makroekonomické indikátory
- Makroekonomická rovnováha a nerovnováha
- Peníze a banky
- Inflace a nezaměstnanost
- Ekonomický růst a cyklus
- Monetární a fiskální politika
- Mezinárodní obchod, platební bilance, měnové kurzy





Václav Jurečka  
a kolektiv

# Makroekonomie

**2., aktualizované vydání**



**Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy**

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

**Prof. Ing. Václav Jurečka, CSc., a kolektiv**

**Makroekonomie**

**2., aktualizované vydání**

Knih je monografie

---

**TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:**

Vydala Grada Publishing, a.s.  
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7  
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400  
www.grada.cz  
jako svou 5260. publikaci

**Autorský kolektiv:**

Prof. Ing. Václav Jurečka, CSc. (vedoucí autorského kolektivu) – kapitoly 1, 2, 5, 6, 9, 10, 16  
(kromě 16.2)

Ing. Karel Hlaváček, Ph.D. – kapitoly 14, 15

Ing. Ivana Jánošíková, Ph.D. – kapitoly 7, 13

Dr. Ing. Eva Kolcunová – kapitola 8

Doc. Ing. Martin Macháček, Ph.D. – kapitoly 11, 12

Ing. Irena Paličková, Ph.D. – kapitola 16.2

Ing. Lenka Spáčilová, Ph.D. – kapitola 4

Ing. Tomáš Wroblowský, Ph.D. – kapitola 3

**Odborní recenzenti:**

Prof. Ing. Milan Žák, CSc.

Doc. Ing. Stanislav Šaroch, Ph.D.

Vydání odborné knihy schválila Vědecká redakce nakladatelství Grada Publishing, a.s.

Odpovědní redaktoři Mgr. Petr Mušálek, Mgr. Kamila Nováková

Sazba Milan Vokál

Počet stran 352

Druhé vydání, Praha 2013

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s

© Grada Publishing, a.s., 2013

Cover Photo © fotobanka allphoto

**ISBN 978-80-247-4386-8**

---

**ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:**

**ISBN 978-80-247-8666-7 (ve formátu PDF)**

**ISBN 978-80-247-8667-4 (ve formátu EPUB)**

# Obsah

<b>Úvodní slovo recenzentů</b> .....	<b>11</b>
<b>O autorech</b> .....	<b>12</b>
<b>Předmluva</b> .....	<b>15</b>
<b>1. Proč studovat makroekonomii</b> .....	<b>17</b>
1.1 K čemu je makroekonomie .....	18
1.2 Neoklasická a keynesovská makroekonomie – rozpor, který vás bude provázet .....	20
1.2.1 Neoklasická ekonomie .....	20
1.2.2 Keynesovská ekonomie .....	21
1.2.3 Další vývoj kontroverze mezi neoklasickou a keynesovskou teorií ..	21
1.3 Makroekonomie a hospodářská krize .....	22
<b>Část A Produkt ekonomiky – jeho měření a determinace</b>	
<b>2. Produkt ekonomiky a jeho měření</b> .....	<b>26</b>
2.1 Makroekonomické agregáty .....	26
2.2 Nominální a reálný produkt .....	28
2.3 Metody výpočtu hrubého domácího produktu .....	30
2.3.1 Výdajová metoda .....	30
2.3.2 Důchodová (příjmová) metoda .....	32
2.3.3 Metoda založená na součtu přidaných hodnot .....	34
2.4 Rozdíl mezi „domácím“ a „národním“ produktem .....	35
2.5 Některá omezení při výpočtu makroekonomických agregátů .....	36
2.6 Alternativní indikátory .....	40
2.7 Ekonomická úroveň země .....	40
2.8 Osobní a disponibilní důchod domácností .....	41
2.8.1 Osobní důchod .....	41
2.8.2 Disponibilní důchod .....	42
<b>3. Výdajový model s multiplifikátorem</b> .....	<b>44</b>
3.1 Spotřební výdaje domácností .....	45
3.2 Investiční výdaje soukromých firem .....	49
3.3 Rovnováha agregátních výdajů a reálného důchodu (dvousektorový model) .....	50
3.3.1 Změny agregátních výdajů a výdajový multiplifikátor .....	52
3.3.2 Paradox spořivosti .....	53
3.4 Vliv státních zásahů fiskální povahy a rozvinutý multiplifikátor (třísektorový model) .....	54
3.4.1 Multiplifikátor vyrovnaného rozpočtu .....	56
3.5 Vliv zahraničního obchodu na makroekonomickou rovnováhu (čtyřsektorový model) .....	57

<b>4. AS-AD model</b>	<b>61</b>
4.1 Agregátní poptávka	61
4.1.1 Proč je poptávková křivka klesající	62
4.1.2 Faktory ovlivňující agregátní poptávku	64
4.2 Agregátní nabídka	68
4.2.1 Krátkodobá agregátní nabídka	68
4.2.2 Dlouhodobá agregátní nabídka	69
4.2.3 Faktory ovlivňující agregátní nabídku	71
4.2.4 Třístupňová křivka agregátní nabídky	74
4.3 Makroekonomická rovnováha	75
4.4 Změny makroekonomické rovnováhy	77
4.4.1 Změna agregátní poptávky	77
4.4.2 Změna agregátní nabídky	78
4.4.3 Neoklasické a keynesovské dosahování makroekonomické rovnováhy	79

## Část B Peníze v tržní ekonomice

<b>5. Peníze a trh peněz</b>	<b>84</b>
5.1 Peněžní a reálná ekonomika	84
5.2 Peněžní agregáty	85
5.3 Kvantitativní teorie peněz	87
5.3.1 Rovnice směny	87
5.3.2 Trh peněz	89
5.4 Poptávka po penězích	90
5.4.1 Transakční poptávka po penězích	91
5.4.2 Spekulační poptávka po penězích	92
5.5 Nabídka peněz	95
5.5.1 Obchodní banky	95
5.5.2 Jak vznikly banky	96
5.5.3 Jak vznikly banky s částečnými rezervami	97
5.5.4 Makroekonomické a mikroekonomické příčiny regulace bank	98
5.5.5 Centrální banka a její funkce	101
5.5.6 Jak banky tvoří peníze – peněžní multiplikátor	102
5.5.7 Kdo a co určuje nabídku peněz	106
5.6 Rovnováha na peněžním trhu a rovnovážná úroková míra	110
5.7 Vztah trhu peněz k trhu zapůjčitelných fondů	111

## Část C Dvě „makroekonomická zla“: inflace a nezaměstnanost

<b>6. Inflace</b>	<b>114</b>
6.1 Měření inflace	115
6.1.1 Měření cenové hladiny a cenové indexy	115
6.1.2 Míra inflace	118
6.1.3 Skrytá inflace	120
6.1.4 Potlačená inflace	120
6.2 Obecná příčina inflace	120
6.3 Typologie inflace	121

6.3.1	Plíživá a pádivá inflace. Hyperinflace	121
6.3.2	Poptávková inflace	123
6.3.3	Nákladová inflace	125
6.3.4	Očekávaná, anticipovaná a neanticipovaná inflace	127
6.4	Inflace a úroková míra	128
6.5	Setrvačná inflace	129
6.6	Jádrová inflace	130
6.7	Důsledky inflace	131
6.8	Cílování inflace a náklady dezinflace	133
<b>7.</b>	<b>Nezaměstnanost</b>	<b>137</b>
7.1	Měření nezaměstnanosti	137
7.1.1	Míra nezaměstnanosti	137
7.1.2	Míra ekonomické aktivity	140
7.1.3	Struktura nezaměstnanosti	140
7.1.4	Počet uchazečů na jedno volné místo – Beveridgeova křivka	141
7.2	Typy nezaměstnanosti	142
7.3	Přirozená míra nezaměstnanosti	144
7.3.1	Faktory ovlivňující přirozenou míru nezaměstnanosti	145
7.4	Mikroekonomické souvislosti nezaměstnanosti	145
7.4.1	Minimální mzda	147
7.4.2	Odbory a kolektivní vyjednávání	147
7.5	Důsledky nezaměstnanosti	148
7.6	Cesty snižování nezaměstnanosti	150
<b>8.</b>	<b>Vztah inflace a nezaměstnanosti. Phillipsova křivka</b>	<b>152</b>
8.1	Původní Phillipsova křivka	152
8.2	První modifikace Phillipsovy křivky	154
8.3	Další modifikace Phillipsovy křivky	155
8.4	Nové ekonomické jevy a Phillipsova křivka	156
8.4.1	Vliv ropných šoků na ekonomiku	157
8.5	Phillipsova křivka s přirozenou mírou nezaměstnanosti	159
8.6	Teorie adaptivních a racionálních očekávání a Phillipsova křivka	160
8.6.1	Lucasova verze Phillipsovy křivky	162

## Část D Centrální banka a vláda v ekonomice

<b>9.</b>	<b>Monetární (peněžní) politika</b>	<b>166</b>
9.1	Nástroje monetární politiky	167
9.1.1	Diskontní politika	168
9.1.2	Operace na volném trhu	170
9.1.3	Změny míry povinných minimálních rezerv	170
9.2	Keynesovský pohled na úlohu a možnosti monetární politiky	172
9.2.1	Pravděpodobný vliv změn úrokové míry na výdaje	172
9.2.2	Úroková míra a uzavírání deflační a inflační mezery v ekonomice	174
9.3	Monetaristický pohled na úlohu a možnosti monetární politiky	176
9.3.1	Monetaristické pravidlo hospodářské politiky	176

9.3.2	Problém neutrality a ne-neutrality peněz .....	177
9.4	Ekonomický pragmatismus .....	180
9.5	Některá omezení monetární politiky .....	181
9.5.1	Zpoždění účinků monetární politiky .....	182
9.5.2	Dilema centrální banky .....	182
9.5.3	Past likvidity .....	183
9.6	Eurozóna a Evropská centrální banka .....	183
9.7	Globální finanční krize .....	184
<b>10.</b>	<b>Fiskální (rozpočtová) politika .....</b>	<b>188</b>
10.1	Funkce, cíle a nástroje fiskální politiky .....	189
10.1.1	Nástroje fiskální politiky .....	190
10.2	Státní rozpočet .....	191
10.2.1	Příjmy státního rozpočtu .....	193
10.2.2	Výdaje ze státního rozpočtu .....	196
10.3	Poptávkově zaměřená fiskální politika – stabilizační fiskální politika ....	197
10.3.1	Vliv změn ve výši vládních výdajů .....	197
10.3.2	Vliv změn v míře zdanění .....	199
10.3.3	Kombinace výdajové a daňové politiky .....	200
10.3.4	Účinnost stabilizační fiskální politiky a sklon křivky agregátní nabídky .....	201
10.4	Nabídkově zaměřená fiskální politika – ekonomie strany nabídky .....	202
10.4.1	Lafferova křivka .....	205
10.4.2	Dodatek: průměrná a marginální míra zdanění .....	206
10.5	Vyrovnaný a nevyrovnaný státní rozpočet .....	207
10.5.1	Cyklický a strukturální deficit státního rozpočtu .....	208
10.5.2	Financování deficitu státního rozpočtu .....	209
10.5.3	Financování deficitu státního rozpočtu a vytěšňovací efekt .....	211
10.5.4	Státní a veřejný dluh .....	213
10.5.5	Dluhová krize a snahy o finanční konsolidaci .....	215
10.6	Některá omezení fiskální politiky .....	215
10.6.1	Pružnost versus stabilita fiskálních nástrojů .....	216
10.6.2	„Stop and go“ politika a časová zpoždění .....	217
10.6.3	Vytěšňovací efekt vládních výdajů .....	219
10.6.4	Omezená autonomie národní daňové politiky .....	220

## Část E Ekonomický růst a ekonomický cyklus

<b>11.</b>	<b>Ekonomický růst .....</b>	<b>224</b>
11.1	Zdroje a typy ekonomického růstu .....	225
11.2	Měření ekonomického růstu .....	227
11.3	Teorie ekonomického růstu .....	228
11.3.1	Neoklasická teorie růstu .....	229
11.3.2	Role technologického pokroku .....	230
11.3.3	Problém exogenního pojetí technologického pokroku .....	232
11.3.4	Nová teorie růstu a koncepce lidského kapitálu .....	232
11.3.5	Technologický pokrok jako veřejný statek a role vlády .....	233



11.3.6	Keynesovský model ekonomického růstu .....	234
11.3.7	Sociálně-ekonomické přístupy k růstu .....	235
11.4	Role mezinárodní směny v procesu ekonomického růstu .....	236
11.5	Institucionální hranice produkčních možností .....	237
11.6	Ekonomický růst a blahobyt společnosti .....	237
11.6.1	Alternativní měřítka blahobytu .....	238
11.6.2	Ekonomický růst a důchodová nerovnost .....	238
11.6.3	Trvale udržitelný rozvoj .....	238
<b>12.</b>	<b>Ekonomický cyklus .....</b>	<b>242</b>
12.1	Anatomie ekonomického cyklu .....	243
12.1.1	Fáze cyklu .....	243
12.2	Cyklické chování ekonomických veličin .....	246
12.3	Zdroje a typy ekonomického cyklu .....	248
12.4	Poptávkové a nabídkové změny .....	248
12.5	Typy ekonomických cyklů podle délky trvání .....	251
12.6	Endogenní mechanismus versus exogenní šoky .....	252
12.7	Model ekonomického cyklu s multiplikátorem a akcelerátorem .....	253
12.7.1	Investiční multiplikátor .....	254
12.7.2	Akcelerátor investic .....	254
12.7.3	Součinnost investičního multiplikátoru a akcelerátoru investic ..	257
12.8	Monetaristický model ekonomického cyklu .....	258
12.8.1	Nová kvantitativní teorie peněz a role adaptivních očekávání ....	259
12.8.2	Asymetrické informace na trhu práce ve Friedmanově modelu ..	260
12.8.3	Měnová politika v monetaristické koncepci cyklických výkyvů ..	261
12.9	„Nabídkové“ teorie ekonomického cyklu .....	261
12.9.1	Koncepce „přírodního“ cyklu Williama S. Jevonse .....	262
12.9.2	„Inovační model“ ekonomického cyklu Josepha A. Schumpetera .....	263
12.10	Politicko-ekonomický cyklus .....	264
12.11	Finanční krize a recese .....	265
12.12	Ekonomický cyklus, Okunův zákon a role hospodářské politiky .....	266

## Část F Vnější vazby otevřené ekonomiky

<b>13.</b>	<b>Mezinárodní obchod .....</b>	<b>272</b>
13.1	Příčiny existence mezinárodního obchodu .....	272
13.2	Teorie absolutních výhod .....	273
13.3	Teorie komparativních výhod .....	274
13.3.1	Grafická analýza komparativních výhod v mezinárodním obchodě .....	277
13.4	Obchodní protekcionismus a jeho důsledky .....	281
13.4.1	Překážky volného mezinárodního obchodu .....	281
13.4.2	Ekonomická neefektivnost jako důsledek zavedení cla .....	283
13.4.3	Sociálně-politické dopady volného obchodu .....	285
13.5	Úsilí o volný obchod .....	285

<b>14. Měnový kurz</b> .....	<b>288</b>
14.1 Měnové trhy .....	288
14.2 Měnové kurzy .....	289
14.2.1 Nominální a reálný kurz .....	289
14.2.2 Determinace měnového kurzu .....	293
14.2.3 Co způsobují změny měnových kurzů .....	295
14.2.4 Faktory působící na změnu rovnovážného kurzu .....	295
14.3 Režimy měnových kurzů .....	301
14.3.1 Výhody a nevýhody jednotlivých měnových režimů .....	302
14.3.2 Režimy měnových kurzů v současnosti .....	303
14.3.3 Ideální měnový režim a „nedosažitelná trojice“ .....	305
14.4 Budoucnost české koruny .....	306
14.4.1 Kdy přistoupit k euru .....	308
14.4.2 Dopady vstupu ČR do eurozóny .....	309
<b>15. Platební bilance</b> .....	<b>311</b>
15.1 Dílčí salda platební bilance .....	314
15.2 Kumulativní salda platební bilance .....	315
15.3 Investiční pozice a zahraniční zadluženost .....	317
<b>Část G Makroekonomická úloha státu a jeho hlavní cíle</b>	
<b>16. Stát a ekonomika</b> .....	<b>324</b>
16.1 Stát v makroekonomice .....	325
16.2 Makroekonomické cíle hospodářské politiky a jejich konfliktnost .....	327
16.2.1 Magický čtyřúhelník .....	328
16.2.2 Index mizerie .....	331
<b>Summary</b> .....	<b>332</b>
<b>Použitá literatura</b> .....	<b>333</b>
<b>Rejstřík</b> .....	<b>336</b>

# Úvodní slovo recenzentů

Autorský kolektiv vedený zkušeným pedagogem, profesorem Václavem Jurečkou, předkládá studentům a případným dalším zájemcům ekonomického vzdělávání osobitý pohled na zpracovávanou materii – knihu na jedné straně vyhovující přijímaným standardům výuky makroekonomie, knihu logicky strukturovanou, čtivou a vnitřně konzistentní, na druhé straně skutečnou učebnici, která má svůj řád. Kniha se takřka úzkostlivě snaží v každé kapitole říct či diskutovat to, co je potřebné a důležité k pochopení obecných ekonomických souvislostí a předkládá znalosti, bez kterých se neobejdou nejen studenti ekonomie, ale i národohospodáři na všech stupních státní a veřejné správy.

Předložený text splňuje, či spíše překračuje požadavky a standardy na učebnice tohoto typu. Nelze mu než popřát, aby se stal základní učebnicí makroekonomie nejen na Ekonomické fakultě VŠB – TU Ostrava, ale aby ho akceptovaly i jiné vysoké školy, neboť si to svou kvalitou, přístupem a rozsahem předkládaných znalostí bezesporu zaslouží. Autorům nezbývá než poděkovat za více než dobře odbavenou profesionální odbornou práci.

*prof. Ing. Milan Žák, CSc.*  
*rektor*

*Vysoká škola ekonomie a managementu*

Soudobá ekonomie se rozbíhá do mnoha velmi specializovaných disciplín. Je proto vždy velkým uměním a odvahou předložit konzistentní text pro studenty základního kurzu makroekonomie, jak se o to autoři pokoušejí. Nově vycházející publikace autorů z Ekonomické fakulty VŠB – TU Ostrava je bezesporu jedním z dosud nejlepších takových textů, které je domácí trh schopen nabídnout.

Autoři jsou jak dlouholetými učiteli, tak osvědčenými autory, což prokázali již publikací řady jiných textů. Jednou ze základních otázek při psaní učebnice je jak strukturovat text, neboť se jedná o relativně mladou disciplínu, která se má pokusit uvést studenta do – ve skutečnosti velmi heterogenního – oboru. S touto otázkou se autoři vyrovnávají velmi dobře. Kapitoly jsou didakticky propracované, mají bohatou, ale přesto přehlednou vnitřní strukturu, jejich výklad je velmi čtivý, ale zároveň precizní. Závěrem nezbývá než konstatovat, že dílo je velmi zdařilé.

*doc. Ing. Stanislav Šaroch, Ph.D.*  
*prorektor pro vědu, výzkum a rozvoj studijních programů*  
*Škoda Auto, a. s., Vysoká škola*

## O autorech

### **Prof. Ing. Václav Jurečka, CSc.**

Studoval obor Politická ekonomie na Národohospodářské fakultě (dříve Fakultě politické ekonomie) Vysoké školy ekonomické v Praze (1967). Po čtrnáctiletém působení ve sféře vzdělávání dospělých (politická ekonomie, personalistika, andragogika) se stal docentem Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava (VŠB – TU Ostrava), kde působí do současné doby. Osmnáct let vedl katedru ekonomie na Ekonomické fakultě této univerzity. Dlouhodobě studoval ekonomické chování malých evropských zemí; v této oblasti obhájil kandidátskou a habilitační práci. V posledních letech se zaměřuje na vliv institucionálních faktorů na ekonomický rozvoj. V roce 1993 byl jmenován profesorem ekonomie. Vyučuje základní kurz mikroekonomie a makroekonomie, institucionální ekonomii a dějiny české ekonomie. Dlouhodobě je školitelem doktorandů a členem několika vědeckých rad a oborových rad pro doktorská studia.



### **Ing. Karel Hlaváček, Ph.D.**

Je absolventem oboru Finance na Ekonomické fakultě VŠB – TU Ostrava (1998). V roce 2006 ukončil obhajobou disertační práce doktorské studium v oboru Finance na téže fakultě. Od roku 2001 působí jako odborný asistent na katedře ekonomie Ekonomické fakulty VŠB – TU Ostrava. Absolvoval několik studijních pobytů na evropských ekonomických školách a také v Austrálii a na Novém Zélandě. Vyučuje makroekonomii, mezinárodní finance a mezinárodní měnové teorie v kurzech pro české i zahraniční studenty. V oblasti výzkumu se zaměřuje zejména na oblast měnových kurzů, hodnocení zahraničních investic a analýzy mezinárodních finančních trhů a platebních bilancí.



### **Ing. Ivana Jánošíková, Ph.D.**

Vystudovala Ekonomickou fakultu VŠB – TU Ostrava, obor Ekonomika průmyslu, v roce 1985. Po několikaleté praxi v podnikové sféře působí od roku 1992 jako odborná asistentka na katedře ekonomie Ekonomické fakulty VŠB – TU Ostrava. Přednáší v kurzech mikroekonomie a makroekonomie v bakalářském i navazujícím stupni studia, včetně výuky těchto předmětů v angličtině. Pro zahraniční studenty rovněž vyučuje kurz protimonopolní regulace a ochrany hospodářské soutěže v EU. Dlouhodobě se specializuje na zkoumání vlivu přímých zahraničních investic na ekonomiku ČR. V této oblasti obhájila v roce 2001 doktorskou



disertační práci v oboru Ekonomie. Pobývala na studijních stážích na několika zahraničních vysokých školách ekonomického zaměření.

### **Dr. Ing. Eva Kolcunová**

Absolvovala studium v oboru Politická ekonomie na Ekonomické fakultě Rostovské státní univerzity (1979). Doktorský titul získala v oboru Ekonomie (1998) na Ekonomické fakultě VŠB – TU Ostrava. Na počátku své akademické kariéry pracovala na katedře politické ekonomie a posléze na katedře ekonomie Ekonomické fakulty VŠB – TU Ostrava, kde vyučuje mikroekonomii a makroekonomii pro bakalářské a magisterské studium. Vede rovněž základní kurzy ekonomie pro technické obory na jiných fakultách VŠB – TU Ostrava a na jiných (vyšších odborných) školách v regionu. Absolvovala několik studijních pobytů ve frankofonních zemích. Od roku 2010 je předsedkyní regionální pobočky České společnosti ekonomické a členkou výkonného výboru a představenstva České společnosti ekonomické.



### **Doc. Ing. Martin Macháček, Ph.D.**

Absolvoval studium v oboru Národohospodářství na Ekonomické fakultě VŠB – TU Ostrava (1996), na téže fakultě získal doktorský titul v oboru Ekonomie (2000) a posléze se i ve stejném oboru habilitoval (2006). V roce 2010 ukončil obhajobou disertační práce další doktorské studium v oboru Teorie a dějiny vědy a techniky na Filozofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. Od počátku své akademické kariéry působí na katedře ekonomie Ekonomické fakulty, kde přednáší makroekonomii pro magisterské i doktorské studium, filozofii a metodologii ekonomické vědy a rovněž fiskální teorii a politiku. Současně pedagogicky působí také na Filozofické fakultě Ostravské univerzity a Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Je proděkanem fakulty, členem čtyř vědeckých rad a několika redakčních rad domácích i zahraničních ekonomických časopisů. Rovněž je členem oborové komise Společenské a humanitní vědy Grantové agentury ČR a představenstva České společnosti ekonomické.



**Ing. Irena Paličková, Ph.D.**

Absolvovala studium v oboru Národohospodářství na Ekonomické fakultě VŠB – TU Ostrava (1994) a na téže fakultě získala doktorský titul v oboru Ekonomie (2003). Od počátku své akademické kariéry působí na katedře ekonomie Ekonomické fakulty jako odborná asistentka, kde vyučuje kurzy mikroekonomie a makroekonomie. Na technických fakultách VŠB – TU Ostrava přednáší Základy tržní ekonomiky. V minulosti působila pedagogicky na Přírodovědecké fakultě a Zdravotněsociální fakultě Ostravské univerzity. Odborně je zaměřena na problematiku chování malých otevřených ekonomik evropského typu, zvláště ve vztahu k integračním procesům. V poslední době rozšířila okruh svého odborného zaměření o problematiku islámských financí.

**Ing. Lenka Spáčilová, Ph.D.**

Je absolventkou Ekonomické fakulty Vysoké školy báňské v Ostravě (1985). S touto školou spojila i svou dosavadní pracovní kariéru a působí zde jako odborná asistentka na katedře ekonomie. Na stejné fakultě ukončila v roce 2000 doktorské studium v oboru Ekonomie. Její specializací jsou dějiny ekonomických teorií, mikroekonomie a manažerská ekonomie. Kromě výuky na Ekonomické fakultě rovněž přednáší na jiných fakultách VŠB – TU Ostrava, kurzech celoživotního vzdělávání a MBA. Absolvovala několik studijních pobytů na John Moores University v Liverpoolu. Působila také jako lektor předmětu Ekonomie v Systému certifikace účetních organizovaném Institutem svazu účetních. V oblasti výzkumu se specializuje na problematiku inflace.

**Ing. Tomáš Wroblowský, Ph.D.**

Vystudoval Ekonomickou fakultu VŠB – TU Ostrava, obor Národní hospodářství. Tamtéž získal v roce 2005 doktorský titul v oboru Ekonomie. Od ukončení magisterského studia působí na katedře ekonomie, od roku 2009 zastává funkci vedoucího katedry. Vyučuje makroekonomii a fiskální teorii a politiku v navazujícím magisterském a doktorském studiu, oba předměty vyučuje rovněž v anglickém jazyce pro zahraniční studenty. V rámci výzkumné činnosti se věnuje zejména problematice makroekonomických důsledků fiskální politiky a měření vědecké výkonnosti v akademické sféře. Absolvoval několik stáží a přednáškových pobytů v zahraničí – v evropských zemích a v Číně.



# Předmluva

*„Čím více budeme mít hospodářsky vzdělaných lidí, tím více bude u nás smyslu pro veřejnou a politickou odpovědnost a tím více bude zároveň čeleno úzkoprse stranické demagogii politické. Ve znalosti základních pojmů národního hospodářství je nejlepší záruka výchovy občanů k demokracii a ke správné kritice veřejných věcí.“*

Antonín Pimper (1939)

Učebnice, kterou jste právě otevřeli, je učební pomůckou pro studenty základního (vstupního) kurzu makroekonomie na vysokých školách ekonomického zaměření i pro další zájemce; má je uvést do makroekonomie, to znamená části ekonomické vědy, zkoumající jevy jako inflace, nezaměstnanost, úroková míra, produkt ekonomiky, deficit státního rozpočtu, platební bilance a daně. Jde o druhé vydání této učebnice, které je odpovědí na její přátelské přijetí ekonomickou veřejností. Využili jsme reedice k tomu, abychom v míře přiměřené obecné teorii zahrnuli do textu nové momenty a statistické údaje související s vývojem české a zejména evropské ekonomiky. Současně s novým vydáním *Makroekonomie* vydává nakladatelství Grada Publishing podruhé i učebnici *Mikroekonomie*. Obsahová struktura ani metodika výkladu nepředurčují tu či onu posloupnost studia učebnic, nicméně určitou preferenci dáváme předřazení studia mikroekonomie před studiem makroekonomie. K hlubšímu studiu makroekonomie je totiž výhodnější přistupovat se znalostí mikroekonomického pozadí makroekonomických jevů a procesů.

Tradiční součástí učebnic makroekonomie bývá teorie všeobecné makroekonomické rovnováhy, zpravidla představovaná neokenesovským makroekonomickým modelem IS-LM.<sup>1</sup> V souvislosti s prosazovaným pojetím bakalářského a magisterského studia a také s dosti rozšířeným názorem, že teorie všeobecné rovnováhy, má-li být náležitě zvládnuta, přísluší spíše do kurzu středně pokročilé ekonomie, není tato problematika do tohoto textu zařazena.

Ve snaze o text co nejvíce přátelský vůči čtenáři se vyhýbáme přílišné formalizaci v podobě rovnic a vzorců, neboť zkušenost ukazuje, že taková podoba učebního textu čtenáře vstupující do světa ekonomie spíše odpuzuje než motivuje.

Ve snaze o určitou mezinárodní standardizaci symbolů v ekonomické teorii používáme zkratky anglických termínů. Proč právě anglických? Angličtina se stala mezinárodním jazykem ekonomie... Možná, že se vám bude také někdy zdát, že příliš často používáme cizí slova, a to mnohdy i tam, kde by bylo možné najít odpovídající český výraz. Ujišťujeme vás, že tak nečiníme proto, abychom našemu textu dodávali odbornější charakter, než má, nýbrž proto, abyste si přivykali odborné mluvě ekonomů, která je značně internacionalizována, a abychom vám tak usnadnili studium zahraniční literatury.

Při tvorbě učebního textu jsme stáli před dvojjediným úkolem: Na jedné straně jsme chtěli napsat text přibližující obecnou makroekonomickou teorii, na straně druhé jsme se nechtěli příliš vzdálit českým ekonomickým realitám. Toto dilema, které jsme museli řešit, připomínáme, neboť na některých místech může informovanější čtenář zaznamenat rozdíl mezi terminologií obecné ekonomie a terminologií užívanou českými hospodářsko-politickými autoritami. To je případ monetární politiky a (odpovídajících) termínů České národní

<sup>1</sup> Tento model zobrazuje souvztažnost trhu zboží (tzn. výrobků a služeb) a trhu peněz.

banky. Zde jde primárně o makroekonomickou část obecné ekonomie, zatímco popis a rozbor konkrétní hospodářské politiky je předmětem jiných ekonomických disciplín.

Ačkoli učebnice makroekonomie vychází z již ověřeného učebního textu, její konečná podoba byla dotvářena v době poznamenané tím, co je označováno jako globální ekonomická krize. Od přívlastku „globální“, který někdy v textu používáme i my, se poněkud ustupuje, neboť poté, co opadla vlna globalizujícího pesimismu a nezaostřených pohledů, se ukázalo, že některé ekonomiky se krizi vyhnuly, anebo se jich dotkla jen okrajově. V každém případě, tato závažná hospodářská porucha bude nepochybně katalyzovat některé nové pohledy na makroekonomické souvislosti a tím i na rozvoj ekonomické vědy. Základní poznatkový fond ekonomie vytvářený mnoha generacemi ekonomických myslitelů však nebude aktuálními ději devalvován. Znehodnocena tak nebude ani vaše „investice“ do nákupu této učebnice.

Učební text jsme se snažili napsat tak, aby vás seznámil s pohledem ekonomie hlavního proudu na základní makroekonomické problémy, přičemž jsme, jak věříme, neupřednostňovali žádnou konkrétní doktrínu. Přáli jsme si totiž, aby učební text, kromě toho, že je výkladem makroekonomické problematiky, byl zároveň i výzvou k přemýšlení.

Makroekonomické problémy se velmi těsně dotýkají každého občana. Pro mnoho lidí však končí zájem o „ekonomii“ starostí o mzdu, zaměstnání a ceny spotřebního zboží. Jsou však také lidé, a zde vůbec nemáme na mysli jen ekonomy, kteří vnímají souvislost své mzdy, životní úrovně a pracovní příležitosti s pohybem celé ekonomiky, s velikostí hrubého domácího produktu a s tím, zda je národní hospodářství ve fázi recese či konjunktury, zda je státní rozpočet přebytkový nebo deficitní, zda měna posiluje nebo oslabuje a podobně. Byli bychom rádi, kdybyste se mezi občany vnímající tyto souvislosti zařadili i vy a kdyby k tomu napomohl učební text, který vám předkládáme.

Jména autorů jednotlivých kapitol textu jsou uvedena, schází však jména dvou jeho spolutvůrkyň, které nám pomohly při jeho technické přípravě. Jde o paní Michaelu Pakovou a Žanetu Churavou, kterým děkujeme za poskytnutou pomoc. Děkujeme také kolegům a kolegyním z české ekonomické obce za jejich cenné připomínky, které nám velmi pomohly při tvorbě učebnice.

Autoři



# 1. Proč studovat makroekonomii

„Bez teorie mohou ekonomové na svět pouze stupidně zírat.  
Pomocí teorie se mohou pokusit o jeho pochopení.“  
W. J. Baumol, A. S. Blinder

Zatímco mikroekonomie studuje a vysvětluje chování jednotlivých ekonomických jednotek, z nichž se skládá ekonomika, zkoumá makroekonomie ekonomiku jako celek.<sup>2</sup> Nezabývá se tím, co určuje výrobu jedné firmy nebo jednoho odvětví, ani tím, jak rozdělují domácnosti své důchody na úspory a spotřebu, ale například tím, jaké faktory určují národní produkt země. Zajímá se o taková témata, jako jsou například celková výroba v dané zemi, celková zaměstnanost, míra nezaměstnanosti, deficit státního rozpočtu, cenová hladina a míra inflace, množství peněz v oběhu, obchodní a platební bilance apod. Vidíme, že se makroekonomie zabývá otázkami, které mají velký praktický význam a které jsou trvalým předmětem debat a sporů mezi ekonomy i politiky.

Často se k ilustraci rozdílu mezi makroekonomií a mikroekonomií používají metafory: Díváme-li se v bytě nebo ve studovně na knihovnu, jde o „makropohled“. Prohlížíme-li si jednotlivé knihy, jde o „mikropohled“. Nebo: Pohlížíme-li na les, jde o „makropohled“. Pozorujeme-li jednotlivé stromy (duby, buky, osiky, břízy), jde o „mikropohled“.

Mikroekonomie a makroekonomie nejsou samostatnými vědními ekonomickými disciplínami. Jsou pouze dvěma důležitými oblastmi ekonomie, chcete-li – „větvevi jednoho stromu“. **Makroekonomie má své mikroekonomické základy.** Za každou makroekonomickou veličinou je proto třeba vidět nespočet mikroekonomických dějů. Např. výše celkového produktu ekonomiky závisí na produkčním a spotřebním chování jednotlivých firem a domácností. Hodnotit účinky inflace není možné bez jejích dopadů na jednotlivé ekonomické subjekty atp. Makroekonomické myšlení, které se neopírá o mikroekonomické základy, nemůže být nástrojem poznání, ani užitečným teoretickým východiskem hospodářské politiky. „Nemůže jedna věda zkoumat člověka od pasu nahoru a druhá od pasu dolů“ – psal v této souvislosti český ekonom Karel Engliš.<sup>3</sup>

Tradice rozlišovat makroekonomii a mikroekonomii není dlouhá. Sahá do období po Velké depresi 30. let 20. století. Původně byly používány termíny „makrodynamika“ a „mikrodynamika“, které použil ve svém článku v roce 1933 norský ekonom Ragnar Frisch (1895–1973) k vyjádření přibližně toho, co dnes označujeme jako „makroekonomii“ a „mikroekonomii“.<sup>4</sup> Podle *The Oxford English*

<sup>2</sup> Označení mikroekonomie a makroekonomie vychází z řeckých slov mikros a makros, která znamenají „malý“ a „velký“.

<sup>3</sup> Engliš, K.: *Soustava národního hospodářství*. Praha. Melantrich 1938, sv. I, s. 107.

<sup>4</sup> Frisch, R.: Propagation Problems and Impulse Problems in Dynamic Economics. In: R. Frisch (ed.): *Economic Essays in Honor of Gustav Cassel*. London. Allen&Unwin 1933.